# CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL ELEANOR SHARPSTON prezentate la 3 mai 2007 [1]

1. În prezenta cauză, Comisia solicită Curții de Justiție, în temeiul articolului 226 CE, să constate că, prin neadoptarea dispozițiilor adecvate pentru evitarea, în aria de protecție specială (denumită în continuare „SPA") „Valloni e steppe pedegarganiche", a deteriorării habitatelor naturale și a habitatelor speciilor, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 4 alineatul (4) din Directiva 79/409/CEE [2] (denumită în continuare „Directiva păsări") și al articolului 6 alineatele (2), (3), (4) și (7) din Directiva 92/43/CEE [3] (denumită în continuare „Directiva habitate"). Astfel, se pune problema relației dintre prevederile menționate în cele două directive.

## Dreptul comunitar aplicabil

### *Directiva păsări*

2. Articolul 1 din Directiva păsări prevede că directiva „se referă la conservarea tuturor speciilor de păsări care se găsesc în stare sălbatică [...]. Directiva reglementează protejarea, gestionarea și controlul asupra acestor specii [...]". Articolul 2 impune statelor membre să ia „măsurile necesare pentru a menține populația speciilor menționate la articolul 1 la un nivel care să îndeplinească condițiile ecologice, științifice și culturale, ținând seama în același timp de condițiile economice și de recreere, sau pentru a adapta populația acestor specii la nivelul respectiv".

3. Articolul 3 alineatul (1) prevede că „[ț]inând seama de cerințele articolului 2, statele membre iau măsurile care se impun pentru a conserva, menține sau restabili o diversitate și o suprafață pentru habitate suficientă

1 — Limba originală: engleza.

2 — Directiva 79/409/CEE a Consiliului din 2 aprilie 1979 privind conservarea păsărilor sălbatice (JO L 103, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 77).

3 — Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (JO L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109).

pentru toate speciile de păsări menționate la articolul 1". Articolul 3 alineatul (2) litera (a) prevede „crearea unor arii protejate" ca fiind una dintre cele patru măsuri principale identificate în vederea „conservării, menținerii și restabilirii" biotopilor și a habitatelor.

4. În continuare, articolul 4 din Directiva păsări indică:

„(1) Speciile menționate în anexa I constituie obiectul unor măsuri speciale de conservare a habitatelor acestora pentru a li se asigura supraviețuirea și reproducerea în aria de răspândire.

[...]

Statele membre clasifică în special cele mai adecvate teritorii, ca număr și suprafață, ca arii de protecție specială pentru conservarea acestor specii, ținând seama de condițiile de protecție din zona geografică maritimă și de uscat în care se aplică prezenta directivă.

(2) Statele membre iau măsuri similare pentru speciile migratoare care apar în mod regulat și nu sunt cuprinse în anexa I [...].

[...]

(4) Cu privire la zonele de protecție menționate anterior la alineatele (1) și (2), statele membre iau măsurile corespunzătoare pentru a evita poluarea sau deteriorarea habitatelor sau orice alt efect negativ asupra păsărilor, atâta timp cât acestea au relevanță în contextul obiectivelor prezentului articol. [...]"

5. Articolul 9 permite statelor membre să deroge de la anumite prevederi ale directivei [4], dar nu prevede nicio derogare de la articolul 4.

6. Articolul 13 enunță că „[p]unerea în aplicare a măsurilor luate în baza prezentei directive nu poate duce la o deteriorare a situației actuale în ceea ce privește conservarea speciilor de păsări menționate la articolul 1".

7. Articolul 18 impunea statelor membre să asigure intrarea în vigoare a actelor cu putere de lege și a actelor administrative necesare pentru a se conforma Directivei păsări în termen de doi ani de la notificarea acesteia, mai exact până cel târziu la 7 aprilie 1981.

4 — Mai precis articolele 5, 6, 7 și 8.

*Directiva habitate*

8. Sunt relevante primul, al șaselea, al șaptelea și al zecelea considerent al Directivei habitate:

„[...] conservarea, protecția și îmbunătățirea calității mediului, inclusiv conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică, sunt obiective comunitare esențiale și de interes general, în conformitate cu articolul 130r din tratat [5];

[...]

[...] pentru a menține sau a readuce habitatele naturale sau speciile sălbatice de importanță comunitară la un stadiu corespunzător de conservare, trebuie desemnate arii speciale de conservare, astfel încât să se creeze o rețea ecologică europeană coerentă, conform unui program bine stabilit;

[...] toate ariile desemnate, inclusiv cele clasificate în prezent sau de acum înainte ca [SPA] în conformitate cu Directiva [păsări], vor trebui incluse în rețeaua ecologică europeană coerentă;

[...] orice plan sau program care ar putea afecta în mod considerabil obiectivele de conservare a unui sit desemnat sau care urmează să fie desemnat trebuie evaluate cu mare atenție".

9. Articolul 1 litera (j) din Directiva habitate definește un „sit" ca fiind „o arie geografică definită, cu suprafață bine delimitată".

10. Articolul 1 litera (k) definește un „sit de importanță comunitară" ca fiind:

„[...] un sit care, în cadrul regiunii sau regiunilor biogeografice cărora le aparține, contribuie în mod semnificativ la menținerea sau readucerea unui habitat din anexa I sau a unei specii din anexa II la un stadiu corespunzător de conservare și, în același timp, la coerența sistemului Natura 2000 menționat la articolul 3, precum și/sau la menținerea diversității biologice a regiunii sau regiunilor biogeografice respective".

11. Articolul 1 litera (l) definește „aria specială de conservare" („SAC") ca fiind:

„[...] un sit de importanță comunitară desemnat de către un stat membru prin acte administrative sau clauze contractuale, în

5 — Devenit, după modificare, articolul 174 CE.

care se aplică măsurile de conservare necesare pentru menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și/sau a populațiilor din speciile pentru care a fost desemnat respectivul sit".

12. Articolul 2 prevede:

„(1) Obiectul prezentei directive este să contribuie la menținerea biodiversității prin conservarea habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică [...]

(2) În temeiul prezentei directive, se adoptă măsuri de menținere sau readucere la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică de importanță comunitară.

(3) Măsurile adoptate în temeiul prezentei directive trebuie să țină seama de condițiile economice, sociale și culturale, precum și de caracteristicile regionale și locale."

13. Prin articolele 3, 4 și 5 se instituie „o rețea ecologică europeană coerentă care să reunească ariile speciale de conservare", cunoscută sub denumirea „Natura 2000". Articolul 3 alineatul (1) al doilea paragraf prevede că „[s]istemul Natura 2000 va include [SPA] clasificate de statele membre în temeiul [Directivei păsări]".

14. Articolul 6 alineatele (2), (3) și (4) din Directiva habitate prevede:

„(2) Statele membre iau măsurile necesare pentru a evita, pe teritoriul ariilor speciale de conservare, deteriorarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor, precum și perturbarea speciilor pentru care au fost desemnate respectivele arii, în măsura în care perturbările respective ar putea fi relevante în sensul obiectivelor prezentei directive.

(3) Orice plan sau proiect care nu are o legătură directă cu sau nu este necesar pentru gestionarea sitului, dar care ar putea afecta în mod semnificativ aria, *per se* sau în combinație cu alte planuri sau proiecte, trebuie supus unei evaluări corespunzătoare a efectelor potențiale asupra sitului, în funcție de obiectivele de conservare ale acestuia din urmă. În funcție de concluziile evaluării respective și în conformitate cu dispozițiile alineatului (4), autoritățile naționale competente aprobă planul sau proiectul doar după ce au constatat că nu are efecte negative asupra integrității sitului respectiv și, după caz, după ce au consultat opinia publică.

(4) Dacă, în ciuda unui rezultat negativ al evaluării efectelor asupra sitului și în lipsa unei soluții alternative, planul sau proiectul trebuie realizat, cu toate acestea, din motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic, statul membru ia toate măsurile compensatorii necesare pentru a proteja coerența globală a sistemului Natura 2000. Statul membru informează Comisia cu privire la măsurile compensatorii adoptate.

În cazul în care situl respectiv adăpostește un tip de habitat natural prioritar și/sau o specie prioritară, singurele considerente care pot fi invocate sunt cele legate de sănătatea sau siguranța publică, de anumite consecințe benefice de importanță majoră pentru mediu sau, ca urmare a avizului Comisiei, de alte motive cruciale de interes public major."

15. Potrivit articolului 7 din Directiva habitate:

„Obligațiile care decurg din articolul 6 alineatele (2), (3) și (4) din prezenta directivă înlocuiesc orice obligații rezultând de la articolul 4 alineatul (4) prima teză din [Directiva păsări] în ceea ce privește ariile clasificate în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) [6] din [Directiva păsări] sau recunoscute în mod similar în conformitate cu articolul 4 alineatul (2), începând cu data punerii în aplicare a prezentei directive sau cu data clasificării sau recunoașterii de către statul membru în conformitate cu [Directiva păsări], dacă aceasta din urmă are loc după prima."

16. Articolul 23 impune statelor membre să pună în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma Directivei habitate în termen de doi ani de la data notificării acesteia, mai exact cel mai târziu în luna iunie [7].

## Situația de fapt și procedura

17. „Valloni e steppe pedegarganiche", situată în regiunea Apulia, reprezintă una dintre cele mai importante zone de stepă din Italia, adăpostind specii rare și protejate de

6 — Cu alte cuvinte, drept SPA.

7 — Stabilirea datei exacte nu este atât de simplă pe cât s-ar putea presupune: Hotărârea din 18 martie 1999, Comisia/Franța (C-166/97, Rec., p. I-1719, punctul 5) nu face referire decât la luna iunie 1994. În Hotărârea din 26 iunie 1997, Comisia/Grecia (C-329/96, Rec., p. I-3749, punctul 2), și în Hotărârea din 11 decembrie 1997, Comisia/Germania (C-83/97, Rec., p. I-7191, punctul 2), Curtea a statuat că data expirării termenului era 5 iunie 1994. Cu toate acestea, SCADPlus indică 10 iunie 1992 ca fiind data intrării în vigoare a Directivei habitate și ca fiind data limită pentru transpunerea acestei directive în statele membre. A se vedea de asemenea Concluziile prezentate de către avocatul general Kokott în cauza Comisia/Irlanda (C-418/04), pendinte în prezent, în nota de subsol 55. EUR-Lex menționează 10 iunie 1992 ca fiind data notificării, iar 10 iunie 1994 ca fiind data transpunerii.

păsări sălbatice. Substratul geologic al acesteia este alcătuit din calcar datând din Cretacic și Jurasic. Aria prezintă o biodiversitate remarcabilă și conține o serie de canioane de eroziune ce adăpostesc un mediu rupestru care cuprinde plante endemice rare [8]. Acesta este singurul loc din peninsula italică în care poate fi întâlnit *Tetrax tetrax* (spurcaciul), fiind totodată habitat pentru *Falco biarmicus* (șoimul sudic), *Neophron percnopterus* (hoitarul alb), *Burhinus oedicnemus* (pasărea ogorului), *Melanocorypha calandra* (ciocârlia de bărăgan), *Calandrella brachydactyla* (ciocârlia de stol [9]), și pentru *Falco peregrinus* (șoimul călător). Toate aceste specii de păsări sunt cuprinse în anexa I la Directiva păsări [10].

18. „Valloni e steppe pedegarganiche" a fost desemnată ca fiind o arie importantă pentru conservarea păsărilor (Important Bird Area, denumită în continuare „IBA") [sub denumirea „Promontorio del Gargano" (Promontoriul Gargano)] în inventarul ornitologic european din 1989 „Important Bird Areas in Europe" (Inventarul IBA '89).

19. Nouă ani mai târziu, la 28 decembrie 1998, Italia a clasificat aria ca SPA în temeiul articolului 4 alineatul (1) ultimul paragraf din Directiva păsări.

20. În luna februarie 2001, Lega Italiana Protezione Uccelli (Liga Italiană pentru Protecția Păsărilor) a informat Comisia că erau în curs de desfășurare o serie de proiecte de dezvoltare industrială și imobiliară în cadrul SPA, ceea ce prejudicia echilibrul ecologic al acesteia, precum și că fusese încheiat de către comuna Manfredonia un acord regional de dezvoltare industrială a regiunii Manfredonia, care cuprindea între altele și realizarea unui complex turistic denumit „Magic Land". Pare a nu se contesta faptul că lucrările la cel puțin o parte dintre aceste proiecte fuseseră demarate înainte de 28 decembrie 1998 și se desfășoară în continuare.

21. Suprafața supusă reindustrializării, în total 400 de hectare, se întinde de-a lungul drumului național 89, între satele Posta Spiriticchio și Posta Predella, în partea de sud-vest a aglomerării Siponto, pe teritoriul comunei Manfredonia.

22. La 19 decembrie 2003, Comisia a trimis Italiei o scrisoare oficială de punere în întârziere, solicitând acesteia să își prezinte observațiile. Italia nu a răspuns la această scrisoare. Prin scrisoarea din 9 iulie 2004, Comisia a trimis Italiei un aviz motivat în temeiul articolului 226 CE, acordând acesteia o perioadă de două luni pentru a se conforma avizului.

8 — A se vedea http://www.ecologia.puglia.it/natura2000/ppggfg/tabfogg/9110008.htm

9 — N.T.: Notă de subsol fără obiect în limba română.

10 — Anexa I a fost modificată în repetate rânduri, însă aceste modificări nu interesează prezenta cauză.

23. Printr-o scrisoare din 9 noiembrie 2004, Italia a informat Comisia că intenționa să răspundă în scurt timp pe larg obiecțiilor formulate. Cu toate acestea, niciun alt răspuns nu pare să fi urmat.

24. În consecință, la 24 octombrie 2005, Comisia a introdus prezenta acțiune solicitând Curții:

a) să constate că Republica Italiană,

— înainte de 28 decembrie 1998, data desemnării ca SPA a „Valloni e steppe pedegarganiche", a încălcat articolul 4 alineatul (4) din Directiva păsări prin neadoptarea măsurilor corespunzătoare pentru a evita poluarea sau deteriorarea habitatelor sau orice alt efect negativ asupra păsărilor sălbatice cu consecințe semnificative, în măsura în care planul denumit „acordul regional" și proiectele cuprinse de acesta puteau avea consecințe asupra habitatelor și a speciilor în interiorul IBA repertoriată cu nr. 94 în inventarul IBA din 1989 drept „Promontorio del Gargano" și cu nr. 129 în inventarul IBA din 1998 drept „Promontorio del Gargano", și care au provocat, efectiv, deteriorarea habitatelor și perturbarea semnificativă a păsărilor sălbatice care se aflau în interiorul acestor IBA;

— după 28 decembrie 1998, nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatele (2)-(4) și al articolului 7 din Directiva habitate, în măsura în care:

— contrar prevederilor articolului 6 alineatul (2), nu a adoptat măsurile adecvate pentru a evita deteriorarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor în SPA [11] „Valloni e steppe pedegarganiche", precum și perturbarea speciilor pentru care această SPA a fost desemnată rezultând din proiectele prevăzute de „acordul regional" care au fost deja realizate și care se află la originea deteriorării habitatului natural și a habitatelor speciilor, precum și a perturbării speciilor în interiorul zonei respective;

11 — În întreg cuprinsul cererii sale, Comisia utilizează termenul SPA „Valloni e steppe pedegarganiche", în timp ce articolul 6 alineatele (2)-(4) din Directiva habitate se referă în mod tot atât de constant la SAC. Astfel cum am indicat totuși, articolul 3 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate prevede expres că rețeaua Natura 2000 „va" include deopotrivă SPA clasificate de statele membre în temeiul dispozițiilor Directivei păsări, iar din paragrafele succesive ale articolului 4 din Directiva habitate coroborate cu articolul 7 din aceeași directivă reiese în mod implicit că SPA desemnate în aplicarea Directivei păsări trebuie să fie sau sunt în mod automat tratate ca SPA în sensul Directivei habitate.

— contrar prevederilor articolului 6 alineatul (3), nu a procedat la o evaluare *ex ante* a proiectelor prevăzute în „acordul regional" care au fost deja realizate și care puteau afecta în mod semnificativ această SPA;

25. Nu a fost solicitată și nu s-a ținut nicio ședință.

**Apreciere**

— contrar prevederilor articolului 6 alineatul (4), nu a aplicat procedura care permite realizarea unui proiect (în ciuda unui rezultat negativ al evaluării efectelor asupra sitului și în lipsa unor soluții alternative) din motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic, ori din considerente legate de sănătatea sau siguranța publică, sau de consecințe benefice de importanță majoră pentru mediu, ori, ca urmare a avizului Comisiei, de alte motive cruciale de interes public major, și nici nu a comunicat Comisiei toate măsurile compensatorii adoptate în vederea asigurării protecției coerenței globale a sistemului Natura 2000, în ceea ce privește proiectele înscrise în acordul regional care au fost aprobate – în pofida efectelor asupra SPA – pentru a lupta împotriva crizei socio-economice și a șomajului care afectează regiunea Manfredonia;

*Considerație introductivă*

26. Italia a solicitat Comisiei retragerea acțiunii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor luând în considerare anumite măsuri deja adoptate sau avute în vedere de către Regiunea Apulia și de către alte autorități competente, având în vedere în special posibile măsuri compensatorii.

27. Comisia a considerat că elementele prezentate de Italia aveau caracter ipotetic. Acestea nu rectificau încălcările identificate de către Comisie, ci, în cel mai bun caz, păreau a atenua efectele dăunătoare ale acestor încălcări pentru viitor. Prin urmare, Comisia a menținut acțiunea.

(b) să oblige Italia la plata cheltuielilor de judecată.

28. Curtea a statuat că, în cazul în care statul membru pârât a rectificat deja încălcarea de care este acuzat (în întregime sau cel puțin în

parte) înaintea introducerii acțiunii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor în fața Curții, Comisia are totuși dreptul să își mențină acțiunea [12].

29. În opinia noastră, Comisia era pe deplin îndreptățită să acționeze astfel în cazul de față. Din documentele care au fost comunicate Curții reiese cu claritate că SPA „Valloni e steppe pedegarganiche" se găsea într-un stadiu corespunzător de conservare înainte de lansarea proiectelor de dezvoltare industrială și imobiliară. Proiectele deja finalizate în cadrul SPA au dus la distrugerea (cel puțin parțială) a habitatelor de stepă din această arie. „Raportul de misiune" al Comisiei a conchis că nu era posibilă luarea niciunei măsuri de atenuare în ceea ce privește clădirile existente, iar cele menționate cu ocazia vizitei experților Comisiei la fața locului, precum zugrăvirea clădirilor în culoarea verde, erau de natură pur estetică.

30. Măsurile identificate pentru prima oară de către Italia în memoriul în apărare, ca și cele comunicate Curții prin intermediul unei anexe la memoriul în duplică oficial [13] nu sunt de natură să determine o încredere reală în posibilitatea ca situația să fi fost rectificată în prezent sau că aceasta va fi remediată în viitor [14].

31. Din acest punct de vedere, în plus, este cert că în cadrul unei acțiuni în temeiul articolului 226 CE, întrebarea dacă statul membru nu și-a îndeplinit obligațiile trebuie apreciată prin referire la situația statului membru existentă la împlinirea termenului stabilit în avizul motivat, iar modificările intervenite ulterior nu pot fi luate în considerare de către Curte [15]. Prin urmare, proiectul de acord pe care se întemeiază Italia în memoriul său în duplică nu poate fi avut în vedere.

12 — A se vedea în special Hotărârea din 17 iunie 1987, Comisia/Italia (C-154/85, Rec., p. I-2717, punctul 6), Hotărârea din 20 iunie 2002, Comisia/Luxemburg (C-299/01, Rec., p. I-5899, punctul 11), și Hotărârea din 14 septembrie 2004, Comisia/Spania (C-168/03, Rec., p. I-8227, punctul 24).

13 — Memoriul în duplică, depus după prelungirea termenului, este datat 30 mai 2006. Acesta nu servește decât ca mijloc de comunicare către Comisie și către Curte a unei copii a (proiectului de) „Acord de reglementare a relațiilor dintre regiunea Apulia – sectorul ecologie – și comuna Manfredonia". Duplica arată că acordul trebuie aprobat de către Consiliul municipal al comunei la 31 mai 2006. Nu se precizează în niciun mod dacă acordul a fost efectiv aprobat și dacă a intrat în vigoare.

14 — Proiectul de acord indică în mod clar că proiectele deja realizate au avut un impact negativ asupra SPA „Valloni e steppe pedegarganiche" și, într-o mai mică măsură, asupra celor două SPA (aria propusă ca SAC „Zone umide della Capitanata" și SPA „Palude di Frattarolo"). Italia nu prezintă nicio altă explicație în cadrul memoriului său în duplică cu privire la modul exact în care acordul (redactat în termeni foarte generali) poate remedia prejudiciile deja produse sau poate preveni orice prejudiciu viitor.

15 — A se vedea în special Hotărârea din 11 ianuarie 2007, Comisia/Irlanda (C-183/05, Rep., p. I-137, punctul 17), și Hotărârea din 18 ianuarie 2007, Comisia/Suedia (C-104/06, Rep., p. I-671, punctul 28).

32. În continuare, vom analiza obiecțiile specifice formulate de Comisie și concluziile prezentate de aceasta.

*Înaintea datei de 28 decembrie 1998: pretinsa încălcare a articolului 4 alineatul (4) din Directiva păsări*

33. Articolul 4 alineatul (1) din Directiva păsări impune statelor membre să instituie SPA în vederea conservării speciilor de păsări menționate în anexa I la directivă. Articolul 4 alineatul (4) din aceeași directivă obligă statele membre să ia măsurile corespunzătoare pentru a evita poluarea sau deteriorarea habitatelor sau orice alt efect negativ asupra păsărilor.

34. Potrivit unei jurisprudențe constante, chiar dacă statele membre au o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește alegerea SPA, clasificarea acestor arii rămâne totuși supusă unor criterii ornitologice stabilite prin Directiva păsări, cum ar fi prezența păsărilor enumerate în anexa I la această directivă [16]. În plus, Curtea a decis că inventarul IBA 89, „deși lipsit de forță juridică obligatorie pentru statele membre interesate, poate, datorită valorii sale științifice recunoscute în cazul de față, să fie utilizat de Curte ca bază de referință pentru a aprecia în ce măsură [statul membru] și-a respectat obligația de a clasifica SPA" [17].

35. Ținând seama de faptele prezentate mai sus, este evident că, înainte de 28 decembrie 1998, Italia avea obligația de a clasifica aria respectivă drept SPA și, prin urmare, de a lua măsurile corespunzătoare pentru a evita poluarea sau deteriorarea habitatelor sau orice alt efect negativ asupra păsărilor care poate avea consecințe semnificative pentru aria respectivă.

36. Nicio dispoziție din cadrul Directivei păsări nu prevede în mod explicit că trebuie să se efectueze o evaluare prealabilă a proiectelor de dezvoltare. Tot astfel, nu există nicio prevedere expresă care să permită statelor membre să nu țină seama de rezultatele negative ale unei evaluări a unui proiect în interesul general, dacă un astfel de plan, care poate avea un efect negativ asupra unei SPA, prezintă un „avantaj social" suficient. În această privință, Directiva păsări poate fi considerată drept un mecanism de protecție a mediului mai puțin dezvoltat decât succesoarea sa, Directiva habitate.

16 — Hotărârea din 2 august 1993, Comisia/Spania (C-355/90, Rec., p. I-4221, punctul 26), și Hotărârea din 11 iulie 1996, Royal Society for the Protection of Birds (C-44/95, Rec., p. I-3805, punctul 26).

17 — Hotărârea din 19 mai 1998, Comisia/Țările de Jos (C-3/96, Rec., p. I-3031, punctul 70).

37. Cu toate acestea, un stat membru trebuie să fie în mod obligatoriu gata să evalueze, într-o anumită măsură, ceea ce se propune a fi realizat în cadrul unei arii care a fost sau ar fi trebuit să fie clasificată drept SPA. Articolul 4 alineatul (4) din Directiva păsări impune statelor membre să ia „măsurile corespunzătoare pentru a evita poluarea sau deteriorarea habitatelor sau orice alt efect negativ asupra păsărilor, atât timp cât acestea au relevanță în contextul obiectivelor prezentului articol". Atunci când i se solicită aprobarea unui proiect de dezvoltare, statul membru trebuie să evalueze dacă acesta ar putea polua sau cauza deteriorarea habitatului sau dacă ar putea perturba speciile de păsări protejate. Dacă răspunsul la oricare dintre aceste întrebări este afirmativ, statul membru este obligat să ia măsurile necesare pentru a evita producerea acestor efecte.

38. Odată stabilite acestea, remarcăm că în cazul de față nu se contestă că proiectele de dezvoltare urbană și imobiliară existente au determinat poluarea și/sau deteriorarea habitatelor și au perturbat speciile de păsări protejate în perimetrul devenit (tardiv) SPA „Valloni e steppe pedegarganiche".

39. Prin urmare, până la 28 decembrie 1998 (data desemnării ca SPA), Italia nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 4 alineatul (4) din Directiva păsări.

*Data de 28 decembrie 1998 și ulterior: pretinsa încălcare a articolului 6 alineatele (2)-(4) din Directiva habitate*

40. Articolul 7 din Directiva habitate asigură legătura dintre Directiva habitate și Directiva păsări. Acesta prevede că obligațiile care decurg din articolul 6 alineatele (2)-(4) din Directiva habitate înlocuiesc orice obligații în ceea ce privește ariile clasificate ca SPA în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) sau recunoscute în mod similar în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) din Directiva păsări. Această înlocuire a obligațiilor se aplică începând cu data clasificării sau a recunoașterii ca SPA a unei arii de către un stat membru în temeiul Directivei păsări, în funcție de care dintre aceste date intervine ulterior.

41. La 28 decembrie 1998, Italia a clasificat „Valloni e steppe pedegarganiche" ca fiind SPA în temeiul articolului 4 din Directiva păsări. Această clasificare a intervenit, în orice caz, *ulterior* datei limită stabilite pentru punerea în aplicare a Directivei habitate [18].

18 — Dificultățile întâlnite în privința stabilirii datei precise de intrare în vigoare a Directivei habitate sunt explicate în nota de subsol 7.

42. Curtea a statuat în Hotărârea Comisia/Franța [19] că, „potrivit unei interpretări literale a acestui pasaj al articolului 7 din Directiva habitate, numai ariile clasificate drept SPA intră sub incidența articolului 6 alineatele (2)-(4) din această directivă". Curtea a decis totodată că „în privința ariilor care nu au fost clasificate drept SPA, deși ar fi trebuit clasificate ca atare, continuă să fie aplicabil regimul specific al articolului 4 alineatul (4) prima teză din Directiva păsări".

43. În consecință, până la 28 decembrie 1998, obligațiile relevante erau cele cuprinse în articolul 4 alineatul (4) din Directiva păsări. La 28 decembrie 1998 și ulterior acestei date, articolul 6 alineatele (2)-(4) din Directiva habitate era aplicabil.

44. Articolul 6 din Directiva habitate obligă statele membre să adopte măsurile de conservare necesare pentru SAC [articolul 6 alineatul (1)] pentru a evita pe teritoriul SPA deteriorarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor, precum și perturbarea speciilor protejate [articolul 6 alineatul (2)] și totodată să supună unei evaluări prealabile a efectelor potențiale asupra SAC orice plan sau proiect în afara unui plan de gestionare a unei SAC [articolul 6 alineatul (3)].

19 — Hotărârea din 7 decembrie 2000 (C-374/98, Rec., p. I-10799, punctele 44-47).

45. Articolul 6 alineatul (4) prevede o posibilitate (limitată) acordată unui stat membru de a nu ține seama de rezultatele negative ale unei evaluări prealabile și de a autoriza un plan sau un proiect pentru motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic. Cu toate acestea, statul membru este obligat să ia toate măsurile compensatorii necesare pentru a proteja coerența globală a sistemului Natura 2000 și să informeze Comisia cu privire la măsurile respective.

Articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate

46. Proiectele cuprinse în acordul regional deja realizate sunt responsabile de deteriorarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor, precum și de perturbările speciilor care s-au produs deja. Acestea continuă să aibă un impact negativ asupra SAC.

47. Prin urmare, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate.

Raporturile existente între articolul 4 alineatul (4) din Directiva păsări și articolul 6 alineatele (3) și (4) din Directiva habitate [20]

48. Articolul 7 din Directiva habitate are ca efect să impună, începând cu data de la care obligațiile ce decurg din articolul 6 alineatele (2)-(4) înlocuiesc obligațiile ce decurg din articolul 4 alineatul (4) din Directiva păsări, obligația de a efectua o evaluare prealabilă în temeiul articolului 6 alineatul (3) și posibilitatea de a nu ține seama de această evaluare pentru motive cruciale de interes public major în temeiul articolului 6 alineatul (4).

49. Din Hotărârea Curții în cauza Comisia/Franța [21] rezultă că obligația de a efectua o evaluare prealabilă nu a luat naștere decât la 28 decembrie 1998, dată la care Italia a desemnat „Valloni e steppe pedegarganiche" drept SPA în temeiul articolului 4 din Directiva păsări.

50. La acest moment, Italia demarase deja lucrările în cadrul mai multor proiecte, lucrări care se află totuși în curs de realizare în continuare.

51. Prin urmare, dispozițiile articolului 6 alineatele (3) și (4) din Directiva habitate nu erau aplicabile la momentul la care ar fi fost relevantă o evaluare prealabilă. În opinia noastră, acestea nu ar putea în mod logic să se aplice retroactiv [22]. În ceea ce privește proiectele care au fost deopotrivă *planificate și executate,* nu se poate considera că Italia a încălcat prevederile acestor articole.

52. Dacă și în măsura în care există proiecte *suplimentare* sau etape suplimentare ale aceluiași proiect global care pot fi delimitate de etapele anterioare fără a recurge la vreun artificiu, acestea ar fi totuși supuse obligației prevăzute la articolul 6 alineatul (3). Aceste proiecte ar putea beneficia (cel puțin potențial) de posibilitatea de a nu ține seama de o evaluare negativă, în temeiul articolului 6 alineatul (4). Cu toate acestea, în concluziile sale, Comisia nu solicită evidențierea unei asemenea distincții. Totodată, Comisia nici nu identifică proiectele într-un mod care ar permite Curții să realizeze o astfel de analiză cu suficientă certitudine.

20 — La 6 februarie 2007, Curtea a adresat părților scrisori prin care le-a invitat să își prezinte, înainte de 2 martie 2007, pozițiile cu privire la aplicabilitatea articolului 6 alineatele (3) și (4) din Directiva habitate. Prin scrisoarea din 14 februarie 2007, Comisia a refuzat invitația Curții indicând că examina posibilitatea de a se desista de solicitările formulate în temeiul articolului 6 alineatele (3) și (4) și că urma să informeze în scurt timp Curtea în legătură cu acest aspect. Italia a răspuns prin scrisoarea din 20 februarie 2007. La 30 aprilie 2007, data finalizării prezentelor concluzii spre prezentare, Curtea nu primise nicio altă comunicare din partea Comisiei.

21 — Citată anterior la nota de subsol 19 (punctele 44-47); a se vedea punctul 41 din prezentele concluzii.

22 — A se vedea, prin analogie, Hotărârea din 23 martie 2006, Comisia/Austria (C-209/04, Rec., p. I-2755, punctele 53-62).

53. Prin urmare, concluziile Comisiei în ceea ce privește articolul 6 alineatele (3) și (4) din Directiva habitate nu sunt fondate.

**Cu privire la cheltuielile de judecată**

54. Potrivit articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Comisia a solicitat obligarea Republicii Italiene la plata cheltuielilor de judecată. Deși considerăm că solicitările Comisiei în privința articolului 6 alineatele (3) și (4) nu sunt întemeiate, încălcarea dreptului comunitar a fost în esență dovedită. Prin urmare, considerăm că nu există niciun motiv pentru care Curtea să se abată de la practica sa obișnuită. Republica Italiană ar trebui obligată să suporte cheltuielile de judecată.

## Concluzie

55. În consecință, propunem Curții:

— să declare că, înainte de 28 decembrie 1998, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 4 alineatul (4) din Directiva 79/409/CEE a Consiliului din 2 aprilie 1979 (Directiva păsări) în măsura în care nu a luat măsurile corespunzătoare pentru a evita poluarea sau deteriorarea habitatelor sau orice alt efect negativ asupra păsărilor care poate avea relevanță în ceea privește suprafețele desemnate, la această dată, drept aria de protecție specială „Valloni e steppe pedegarganiche";

— să declare că, la 28 decembrie 1998 și ulterior acestei date, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 (Directiva habitate) în măsura în care nu a luat măsurile necesare pentru a evita, pe teritoriul ariei speciale de conservare „Valloni e steppe pedegarganiche", deteriorarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor, precum și perturbarea speciilor pentru care a fost desemnată respectiva arie;

— să oblige Republica Italiană la plata cheltuielilor de judecată.